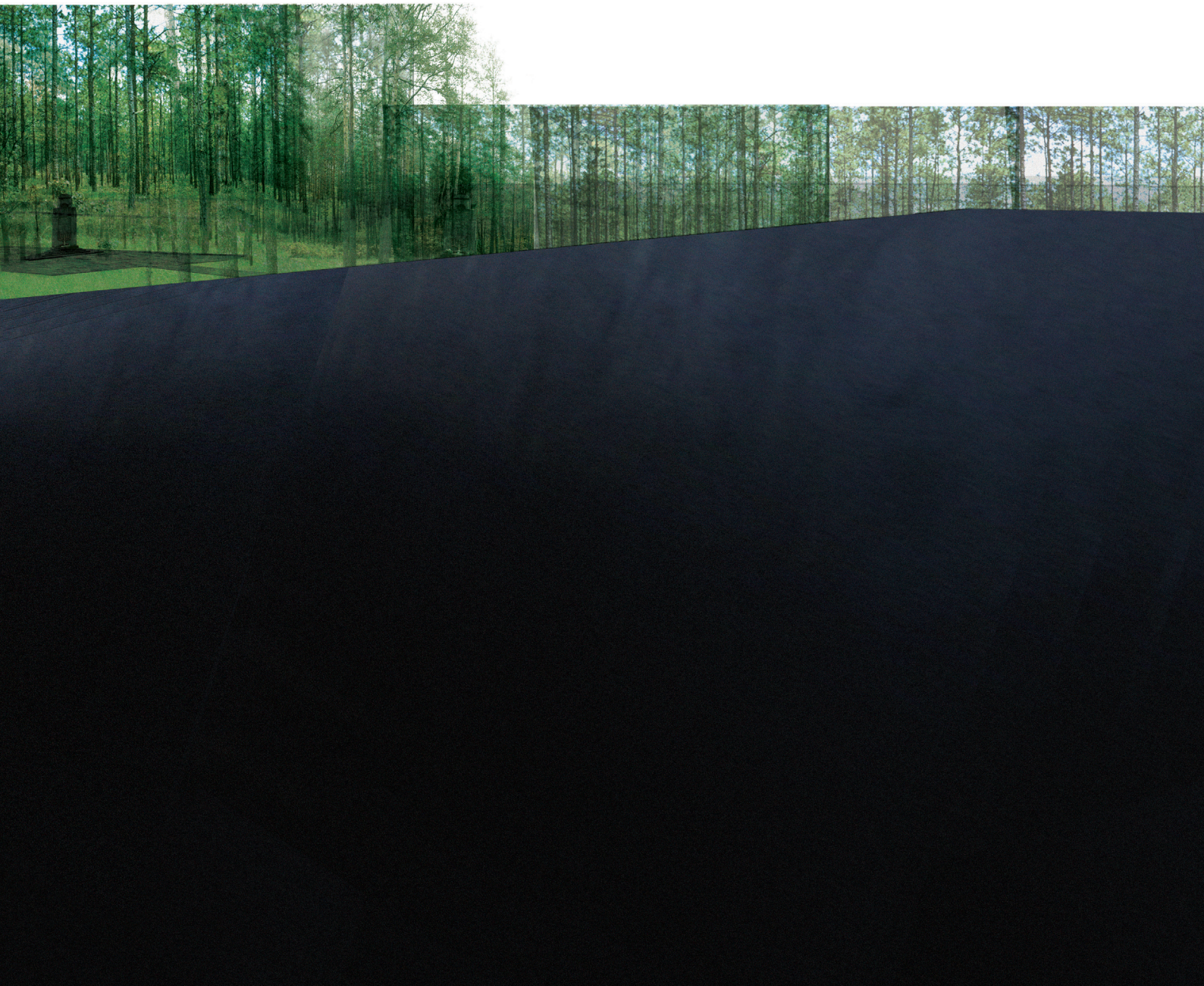

matyti tyloje

**PANERIŲ MEMORIALAS HOLOKAUSTO IR VISOMS NACIZMO AUKOMS ATMINTI,
AGRASTŲ G. 15, VILNIUJE,
KOMPLEKSINIO SUTVARKYMO IDĖJOS PROJEKTAS
ARCHITEKTŪRINIAI PASIŪLYMAI**

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

parengianti, neinscenizuojanti, abstrakti, tyli architektūrinių pauzių struktūra

vardinantys, iliustruojantys, apibrėžiantys, įrodantys, primenantys ekspoziciniai informacijos įrankiai

paruošti lankytoją asmeninei bekalbės neapibrėžtos begalybės patirčiai

išlaisvintame nuo išorinio triukšmo Holokausto vietos autentiškų įrodymų lauke

IVADAS

Panerių memorialo kompleksinio sutvarkymo projektas parengtas siekiant išsaugoti ir atskleisti vietos istorinę autentišką visumą.

Istorijos raidoje J. Bulhako aprašytasis kurortinis Panerių miškas buvo transformuotas į sovietų armijos naftos bazės statybvieta. Okupavus naciams lokacija mutavo į masinio žmonių sunaikinimo epicentrą. Šiandienos Panerių miško reljefo sąrangos randai yra autentiški Holokausto įrodymai. 1941-1944 m. išpaudai išliko kaip skulptūriškas to meto įvykių bareljefas.

Panerių memorialo kompleksinio sutvarkymo idėja savo pasiūlymuose sujungia išlikusių autentiškų Holokausto vietos fragmentų išsaugojimą, svarbių šios masinių žudynių teritorijos infrastruktūros elementų pažymėjimą bei įvairiais istoriniais laikotarpiais pastatytų žydų ir kitų nacių teroro aukų atminimo paminklų įkomponavimą į darnią visumą.

SPRENDINIAI

Idėja

Naujasis Panerių memorialo komplekso scenarijus lankytojui suteikia galimybę judėjimu ir žvilgsniu aprėpti memorialo ekspozicijos visumą, veikia kaip atminties instrumentas, per nuorodas suteikiantis galimybę suprasti teritorijoje glūdinčius nusikaltimo įrodymus. Visa memorialo teritorija fiksuojama kaip nusikaltimo vieta-bareljefas su Holokausto mašinos infrastruktūros fragmentais. Architektūra pasitelkiama kaip įrankis įgalinantis lankytoją šiuos objektus *matyti tyloje*.

Memorialo sandara

Projektuojamą architektūrinį memorialo kompleksą sudarantys objektai/ ekspozicijos patirties etapai :

Alėja ir vartai	/ Tyla
Lankytojų centras	/ Įžanga
Ekspozicinis žiedas ir nuorodų sistema	/ Pasakojimas
Iškilmių vieta	/ Sakralumas
Atminties ženklų laukas	/ Supratimas

Alėja ir vartai

Medžių alėja atvykstantys lankytojai Panerių memorialo link juda tuo pačiu keliu, kuriuo 1941m. į nužudymo vietą buvo varomi tūkstančiai Vilniaus geto žydų. Ties buvusių teritorijos vartų vieta lankytojai sustabdomi ties vartų vieta. Atvykę transportu – išlaipinami, prisijungia prie pėsčiųjų.

Buvusius vartus žymi juodas tylos portalas. Išžėstas ėjimas nubrėžia riba tarp teritorijos ir miesto, ištrina akustinį ir vizualinį triukšmą. Vartų architektūra lankytojus sutelkia sakraliai patirčiai.

Lankytojų centras

Naujai projektuojamame lankytojų centro pastate įrengiama šiuolaikiška ekspozicija apie Holokaustą Lietuvoje ir kaip jis buvo vykdomas Paneriuose. Į pastatą nusileidžiama atvykimo trajektorija, vertikalių vartų briaunos virsta juoda stogo plokštuma.

Ekspozicijos erdvė pertvaromis gali būti lengvai transformuojama į edukacinių renginių sales. Naujame pastate numatytos patalpos lankytoju aptarnavimui, Panerių memorialo administracijai, informaciniam centrui.

Pastatas projektuojamas ant šlaito. Pagal Judėjų religiją ir papročius teritorijos statusas yra palaidojimo vieta, todėl siekiant išvengti didelės apimties grunto darbų, pastato turi formuojančios plokštumos briaunomis atremiamos į šlaitą. Natūralus reljefo nuolydis yra išlaikomas pastato interjere. Ekspozicijos erdvė yra pakelta virš grunto lygio.

Atvira ekspozicinė erdvė programuojama veikti kaip integrali Holokausto memorialų tinklo dalis, savo veiklos scenarijumi skatinti vietos lankytojų dėmesį Paneriams.

Ekspozicinis žiedas ir nuorodų sistema

Esama informacinė nuorodų sistema įrengta 1985m. demontuojama. Siekiant teritorijos kuo nuosekliau ir išsamiau atskleisti prasminius teritorijos sluoksnius projekte siūloma Memorialą apjuosti Ekspoziciniu žiedu. Ekspoziciniame žiede - take nuorodomis - informaciniais ženklais fiksuojami vizualiniai ryšiai su nusikaltimo zonomis, objektais. Apskritimas kaip sakrali forma apjuosia teritoriją. Šiuo sprendiniu išreiškiamas komplekso vientisumo ir nedalomumo principas, kaip epicentras simboliškai sujungiantis ir už nagrinėjamos teritorijos ribų esančias Holokausto nusikaltimų vietas. Ekspoziciniame žiede nuorodomis pažymimos duobės, laužavietės, barakai, žudynių vietos, degintojų brigados duobės tunelis, kryptys link didžioji masinių žudynių duobės, per kurią dabar eina 1953 metais nutiesta geležinkelio atšaka. Ekspozicinis žiedas montuojamas pakeltas virš grunto

Iškilmių vieta

Valstybinės reikšmės Holokausto aukų atminimo renginiams bei aukščiausio lygio užsienio valstybių pareigūnų vizitams skirtą iškilmių erdvę (aplink pagrindinį monumentą) siūloma tvarkyti praplečiant jos grįstą dalį, taip padidinant galimybę patogiai priimti didesnę skaičių iškilmių dalyvių. Šis sprendinys taip pat sukurs didesnę vizualinę svarbą memorialinio komplekso kalboje. Iškilmių vieta turi tiesioginę komunikacinę bei vizualinę ryšį su lankytojų centru.

Atminties ženklų laukas

Projekto sprendiniu rekonstruojama autentiška ir išlikusi *senojo kelio Vilnius - Gardinas atkarpa* dėl jo autentiškųjų savybių. Siūloma tai daryti labai delikačiai ir kuo minimalesnėmis priemonėmis, t.y. nedarant naujo grindinio (kuris pretenduotų į atkurimo inscenizaciją taip menkindamas autenta), o tik iškertant esamus medžius nuo šiuo metu neatidengtos kelio atkarpos. Tokiu būdu bus formuojama vizualinė miško proskyna kuri jautriai įsilies į ansamblį. Išvalius pomiškį Vilniaus-Gardino kelias bus funkciškai turtinga pasakojimo atkarpa, o vizualiai ji jautriai pažymės vienintelę aiškiai žinomą bei atmintyje stipriai esančią teritorijos takų struktūros dalį.

Panerių memoriale esančios kitos nacizmo aukų kapavietės (saugomas *in situ*) formuojamos į vieningą atminties ženklų lauką. Sutvarkomos ir atnaujinamos jų prieigos darniai įkomponuojant į bendrą visų šioje teritorijoje esančių paminklų žudynių aukoms apipavidalinimą.

Atvykimas į Memorialą

Pasiūlymuose numatytas atvykstančiųjų transporto priemonių parkavimui (lengvųjų automobilių bei autobusų) stovėjimo aikštelės įrengimas, atvykstantiems visuomeniniu transportu – miesto transporto stotelė. Parkingą siūloma įrengti prieš vartus į teritoriją, nuo įvažiavimo link barakų kolonijos tokiu būdu išlaikant rimtį visoje teritorijoje jau nuo autentiškos patekimo vartų vietas.

Gamtinės aplinkos tvarkymas

Miško bei želdynų tvarkymo pasiūlymai parengti remiantis kompleksui nustatytais kultūros paveldo apsaugos bei specialiaisiais miškotvarkos reikalavimais.

Kadangi *autentiška aplinka pagrindinė memorialo vertybė*, svarbiausias jo tvarkymo principas – kurti kuo autentiškesnę teritorijos patyrimą lankytojui, t.y. padėti jam išgyventi kuo labiau tiesioginę bei visuminę teritorijos patirtį. Kuo mažiau paliestą 'nusikaltimo' teritoriją.

Reljefui (pagrindinei, vertingajai ekspozicijai) atskleisti savo dramatiška charakterį siūloma stipriai išvalyti pomiškį (nevertingus krūmus ir medžius). Kiaurai peregimas miškas (koks jis ir buvo atmintiniais metais) taps svarbiu dėmeniu per teritorijos pojūtį pabandyti pajusti buvusią atmosferą.

Sutvirtintas erozijos paveiktas reljefo vietas, dekonstruotų takų, buvusių informacinių akmenų lokacijas apželdinti vientisa miško paklote. Miško paklotei kaip natūraliam apsauginiam teritorijos paviršiaus apvalkalui, užtikrinama nuolatinė ir atidi priežiūra.

Esami takai siulomi siaurinti taip kuriant kameriškesnį ansamblo komplekso viduje. Naikinamas takas siejantis dabartinę parkingo vietą su iškilmių vieta, jį perkeliant į prie reljefo patogiau prisiderinusį taką jungiantį lankytojų centrą su iškilmių vieta.

Nakties metu nuo ekspozicinio žiedo struktūroje sumontuotų šviestuvų į miško paklotę fokusuojamas memorialo apšvietimas. Tokiu būdu išryškinamas teritorijos reljefas, Holokausto žudynių vietų sakralumas ir unikalumas.

Panerių miško teritorija neaptverinama, apsaugai naudotinos modernios priemonės. Projektuojamas memorialas yra visuomet atviras minėjimų ir kultūros renginių dalyviams, atminimo vietos ir kapų lankytojams, turistams.

TECHNINIAI – EKONOMINIAI RODIKLIAI:

Sklypo plotas: 18.933ha

Bendras lankytojų centro plotas: 722m

Užstatymo plotas: 800 m²

Projektuojamas tankis: 0.04 %

Projektuojamas užstatymo intensyvumas 0.04

Antžeminis pastato tūris: 2980 m³

Įėjimo patalpų grupė: 100 m²

Ekspozicijos erdvė: 480 m²

Administracinės patalpos: 144 m²

Automobilių stovėjimo aikštelės plotas: 1720 m²

Automobilių kiekis parkinge: 22 vnt.

Autobusų kiekis parkinge: 3 vnt.

Viešojo transporto stotelė 1 vnt.

Naujai įrengiamų kietų dangų sklypo ribose kiekis 4200 m²